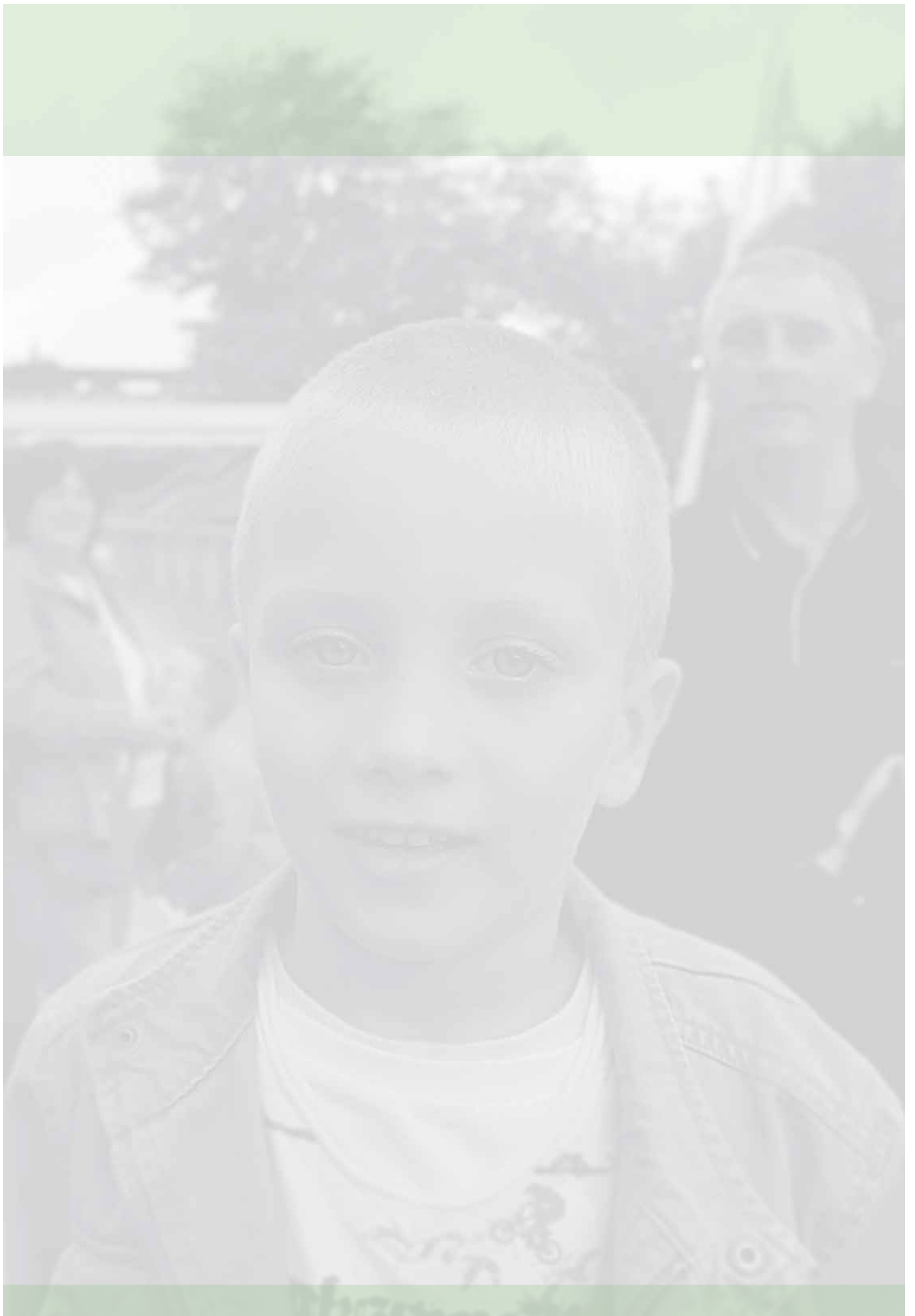

ES Giminaičių - globėjų projektas

Pamirštos šeimos – literatūros apžvalga

LITERATŪROS APŽVALGA

Francisco Guillén-Grima, MD, MPH, MSc, MBA , PhD

Carolina Montoro, BA, MA, PhD

Dolores López, BA, MA, PhD

Jorge M Núñez-Cordoba, MD, MPH, PhD

ĮVADAS

Apie projektą

Projektas “SHARING GOOD PRACTICE IN SUPPORTING KINSHIP CARERS TO PREVENT SUBSTANCE RELATED HARM TO YOUNG PEOPLE” (Dalinimasis teigiama patirtimi padedant giminaičių globėjams apsaugoti jaunimą nuo žalingų medžiagų naudojimo) siekia pagerinti prevencinių programų, skirtų vaikams ir jaunimui, gyvenantiems su giminaičiais, kurie yra jų globėjai, kokybę, taip pat apsaugoti pažeidžiamus vaikus ir jaunimą nuo žalos, atsirandančios kaip alkoholio ar narkotikų vartojimo pasekmė.

Projektas yra vykdomas 7 šalyse: Belgijoje, Italijoje, Lietuvoje, Rumunijoje, Ispanijoje, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje bei yra koordinuojamas Mentor UK, pagrindinės narkotikų ir alkoholio prevencijos programų vaikams ir jaunimui iniciatorės ir įgyvendintojos Jungtinėje Karalystėje, kuri yra ne pelno siekianti organizacija.

Projektas siūlo nustatyti daugelio pažeidžiamų vaikų, gyvenančių su giminaičiais, kurie yra jų globėjai, poreikius ir išbandyti šių poreikių sprendinius, kurie apsaugos vaikus ir jaunimą, gyvenančius giminaičių globoje, nuo žalos, susijusios su narkotikais ir alkoholiu.

Projektas pagausins mūsų žinias apie labai pažeidžiamos grupės žmonių poreikius, kurie dažnai yra nepastebimi socialinių tarnybų ir apie kuriuos yra mažai žinoma. Projektas taip pat ketins pagerinti socialinių tarnybų prieinamumą šios grupės žmonėms ir vadovauti reikiamų atsakymų suteikimui pagal žmonių poreikius, kad padidintų naudą sveikatai ir sumažintų piktnaudžiavimo žalingomis medžiagomis galimybę užsibrėžtos grupės žmonių tarpe.

Projektas taip pat pagerins profesinę praktiką dalindamasis gautomis apie prevenciją vaikams ir jaunimui, gyvenantiems giminaičių globoje, žiniomis, suteikdamas mokymų ir išteklių paketą profesionalams, dirbantiems su giminaičių globėjais.

Kad būtų palengvintas projekto tikslų įgyvendinimas, parengėme šią išsamią mokslinės literatūros apžvalgą.

Šis projektas gavo Europos Sąjungos finansavimą pagal visuomenės sveikatos programą.

Šis projektas remiasi Mentor UK Senelių projektu, kuriuo buvo siekiama informuoti politikos plėtros ir paslaugų planavimą Anglijoje, kad šeimos, kuriose seneliai visą laiką rūpinasi savo vaikaičiais, būtų geriau palaikomos. Šiam ankstesniajam projektui buvo parengta literatūros apžvalga apie senelių rūpinimąsi savo vaikaičiais, kurią galima atsisiųsti iš Mentor UK internetinio puslapio, kurio adresas yra www.mentorfoundation.org/uk.

Paieškos būdai

Buvo atliktos paieškos duomenų bazėse MEDLINE, Web of Science, Current Contents Connect ir PsycINFO paskutinių 10 metų naujienose, baigiant 2008 metų rugsėjį, naudojant paieškos būdą, kur įtraukiamas ir sutrumpintas laisvasis tekstas, ir MeSH terminai. MeSH antraštės ir paantraštės apėmė frazes “family”, “foster home care”, “kinship”, “parenting”, “education”, “child”, “teen”, “adolescent”, “young”, “drug”, “alcohol”, “risk”, “prevention” ir jų variantus.

Paieška buvo atlikta anglų kalba ir mes sutelkėm dėmesį į Vakarų Europos, Pietų Afrikos, Šiaurės, Centrinės ir Pietų Amerikos, Australijos ir Naujosios Zelandijos šalis.

Mes taip pat atsižvelgėm į informaciją iš atrinktų straipsnių ir apžvalgų, kad papildytume duomenų bazę. Kai būdavo keletas straipsnių tuo pačiu klausimu, mes naudojome naujausiąjį ir, esant reikalui, jį papildydavome informacija iš išsamiausios arba atnaujintos publikacijos. Tyrimų svarbą vertinome naudodami hierarchinį priėjimą, kuris remiasi pavadinimu, santrauka ir visu rankraščiu.

Pastebėjome, kad rasti tyrimai labai retai skiria senelių auginamus vaikus ir vaikus, auginamus kitų giminaičių.

Giminaičių globos apibūdinimas

Giminaičių globa būna dviejų rūšių:

- Šeimos nariai, bet ne tėvai, kurie augina vaikus visą laiką (tai neapima šeimos narių, kurie prižiūri vaikus)
- Šeimos nariai, bet ne tėvai, kurie yra pagrindiniai globėjai kurį laiką, pavyzdžiui, seneliai yra vaikaičių globėjai, kurie yra pavojuje, kai jų tėvai turi narkotikų problemą

Sandara

Šį dokumentą sudaro penkios dalys. Pirmojoje pateikiama giminaičių globėjų problemų bendra apžvalga ir tai, kas sakoma literatūroje apie giminaičių globą įvairiose šalyse. Antrojoje dalyje susiduriama su giminaičiams globą suteikiančių žmonių poreikiais, o trečiojoje – su vaikų poreikiais. Ketvirtojoje dalyje tiriami duomenys, kurie galėtų padėti giminaičių globėjams išauginti sveikus vaikus. Pabaigoje pateikiamos pagrindinės literatūros apžvalgos išvados ir rekomendacijos veiklai.

I. BENDRI DUOMENYS

Šeima ir artimieji (seneliai, tetos, vyresni broliai ar seserys ir pan.) jau ilgą laiką turi vaidmenį rūpinantis vaikais, kurių tėvai tuo negalėjo užsiimti. Praktikoje paprastai tai vadinama giminaičių globa.

Nors ir kiti giminaičiai gali būti vaikų globėjais, bet daugiausia literatūroje dėmesys suteikiamas seneliams, taip leidžiant suprasti, kad didžioji dalis globėjų būtent ir yra seneliai.

Seneliai gali vaidinti svarbų vaidmenį vaikų gyvenimuose. Jie gali būti mylinčiais draugais, globėjais, patarėjais, istorikais ir kitų įvairių sričių šaltiniais. Kai kuriais atvejais, seneliai taip pat gali tapti tėvais.

Dažnai visuomenės sveikatos piktnaudžiavimo narkotikais epidemijos pasekmėse, paauglių nėštume, ŽIV/AIDS ir smurte slypi prisidėjimas prie didėjančio skaičiaus senelių, kurie augina savo vaikaičius.

Problemos mastas

Jungtinės Amerikos Valstijos

Nors duomenys, kuriuose dėmesys pagrįdžiai sutelkiamas į senelius, yra nepilni ir kartais prieštaringi, tačiau giminaičių globa tampa vis svarbesniu reiškiniumi Jungtinėse Amerikos Valstijose per paskutiniuosius dvidešimt – trisdešimt metų.

1997-aisiais metais apie 200 000 vaikų buvo globojami giminaičių, t.y. mažiau nei 1% visų Jungtinėse Valstijose augančių vaikų, bet tai sudaro 29% visų globojamų vaikų. Turimi duomenys leidžia suprasti, kad giminaičių globa žymiai išaugo 1980-ojo dešimtmečio pabaigoje ir 1990-ajame dešimtmetyje.

1998-aisiais apie 2,13 milijonai vaikų, t.y. truputį mažiau nei 3% vaikų Jungtinėse Valstijose, gyveno globoje. Pagal Current Population Survey 1998 m. kovą apie 1,4 milijono vaikų, kitaip sakant 2% visų jaunesnių nei 18 metų vaikų, gyveno savo senelių namuose, kurie prisiėmė vaikaičių globą nesant tėvams. (Lugaila, 1998; U.S. Census Bureau, 1998).

Pagal 2000-ųjų metų Amerikos gyventojų surašymo papildomą apklausą per pastarąjį dešimtmetį skaičius vaikų, išaugintų senelių JAV, padidėjo 78%. Tarp 2,3 ir 2,4 milijonų senelių turi pirminę atsakomybę už 4,5 milijonų vaikų globą ir auklėjimą (Hayslip, 2003)

Naujesni duomenys rodo, kad Jungtinėse Valstijose daugiau kaip 6 milijonai vaikų yra auginami senelių ar kitų giminaičių prižiūrimuose namuose.

- 2,5 milijonai vaikų yra senelių prižiūrimuose namuose, kuriuose negyvena nė vienas iš tėvų;
- 2,4 milijonai senelių teigia esantys atsakingi už jų vaikaičius, gyvenančius su jais: 29% šių senelių yra juodaodžiai; 17% yra kilę iš ispaniškai kalbančių šalių; 2% yra Amerikos indėnai arba kilę iš Aliaskos; 3% yra azijiečiai; 47% yra baltaodžiai.
- 71% šių senelių yra jaunesni nei 60 metų.
- 19% šių senelių gyvena skurde.

Australija

Daugelis išsivysčiusių šalių turi panašias tendencijas. Pasak Australijos Statistikos Biuro (2004) apie 1% Australijos šeimų, turinčių vaikų iki 18 metų, rūpinasi seneliai.

Jungtinė Karalystė

Jungtinės Karalystės valdžia nežino bendro skaičiaus vaikų, kurie yra auginami giminaičių ar draugų. Vis dėlto, informacija iš Britų Socialinių Pažiūrų Apklausos 2001 ir 1998 metais rodo, kad yra apie 100 000 vaikų, jaunesnių nei 13 metų, gyvenančių su vienu iš senelių. (Richards 2003)

Bendrosios išvados

Seneliai išsivysčiusiose šalyse susiduria su panašiais finansiniais, teisiniais ir asmeniniais sunkumais. Nepaisant skirtumų socialinės apsaugos, švietimo ir sveikatos apsaugos sistemose, senelių patyrimų panašumai yra stebinantys.

Seneliai dažnai negali gauti finansinės paramos ir pagalbos paslaugų, kurios yra galimos tiems, kurie formaliai globoja ne savo vaiką savo namuose, o taip pat senelių juridinės teisės dažnai yra neapibrėžtos ir jas sunku įgyvendinti. Literatūroje nurodoma, kad, pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Jungtinėje Karalystėje finansinė parama ir pagalbos paslaugos yra kintamos ir dažniausiai nustatomos pagal tai, ar vaikaičiai yra formalioje vaiko apsaugos sistemoje. Tų šalių seneliai sako, kad geriausia parama, kurią jie gauna, yra iš kitų senelių paramos grupėse ir iš profesionalių jas remiančių agentūrų personalo. Klausimai pateikti tyrime kitose šalyse, tokie kaip poveikis sveikatai ir tiek senelių, tiek vaikaičių gerovei, bei jiems naudingiausi pagalbos grupių tipai ir paslaugos (Richards 2003; Hayslip 2003)

Mažumos

Nors daugiau nei 1 iš 10 (10,9%) amerikiečių senelių sako auginę vaikaitį tam tikru metu bent 6 mėnesius, o paprastai 3 ar daugiau metų, senelių, teikiančių globą, paplitimas yra ypač didelis senosiose miesto dalyse, kur sveikatos ir socialinių paslaugų teikėjai apytikriai apskaičiavo, kad tarp 30% ir 50% vaikų yra senelių globoje. (Minkler 1999)

2000 metais buvo suskaičiuota per 500 000 Amerikos juodaodžių, turinčių 45 metus ir vyresnių, auginančių vaikaičius. Didžioji dalis globėjų buvo moterys, jaunesnės ir mažiau išsilavinusios nei giminaičių globa neužsiimantys Amerikos juodaodžiai seneliai ir dažniausiai gyvenantys skurde bei gaunantys valstybinę paramą. Globėjos senelės daug dažniau nei globėjai seneliai ar kitos Amerikos juodaodės moterys (45 metų ir vyresnės) turėjo funkcinį negalių ir gyveno skurde. (Minkler 2005)

Problemos

Daug senelių mielai priima galimybę prisiimti atsakomybę už vaikaičius dažnai, reguliariai ir ilgesniam laikotarpiui, tuo tarpu kiti kelia didelius apribojimus dėl laiko, skiriamo praleisti kartu su jais. (Ochiltree, 2006). Santykiai tarp senelių ir vaikaičių rutuliojasi ir ne visada yra palankūs vienai ar abiem šalims. Šie santykiai keičiasi dėl vaikaičių didėjančio brandumo ir senelių senėjimo.

Kokybiniai ir kiekybiniai moksliniai tyrimai parodė, kad seneliai teikiantys globą yra pažeidžiami daugybėje dalykų ir patiria daug sunkumų, tame tarpe depresiją, socialinę atskirtį ir skurdą.

Sveikatos problemos

Vieno tyrimo metu moterys, globojančios sveikus vaikus 21 ar daugiau valandų per savaitę arba sveikus vaikaičius 9 ar daugiau valandų per savaitę, buvo priskirtos prie padidintos rizikos grupės žmonių, galinčių susirgti koronarine širdies liga (Lee, 2003) Tyrimas, atliktas Jungtinėse Amerikos Valstijose (Minkler, 1993a), parodė, jog seneliai dažniau skundžiasi reikšmingomis funkcinėmis negalėmis. Be to, seneliai sakosi esą mažiau patenkinti savo sveikata ir linkę į mažesnį suvokimą apie sveikatą.

Giminaičių globėjai, atrodo, rūpinasi mažiau savo sveikata tuo laikotarpiu, kai pradeda užsiimti globa. (Baker 2008) Senelės, neseniai pradėjusios auginti vaikaitį, mažiau skiepijasi nuo gripo ir atlieka mažiau cholesterolio tyrimų nei senelės, kurios neaugina vaikaičių.

Problemos susijusios su narkotikais

Papildomi iššūkiai giminaičių globėjams gali apimti susidūrimus su priešiškais ir narkotikais piktnaudžiaujančiais asmenimis, kurie vagia pinigus ar daiktus, kad įsigytų narkotikų (Chychula 1990). Narkotikams priklausomybę turinčių asmenų šeimos nariai paliudija jų asmenybės pablogėjimą ir teigią kenčiantys netektį. Taigi, nors giminaičių globos patirtis gali turėti teigiamų aspektų, ji taip pat gali būti streso ir kančių šaltinis globėjų gyvenime. Kai vaikaičių auklėjimas yra susijęs ir su narkomano tėvyste, padidėja streso ir kančių galimumas. (Turpin, 1993).

Piktnaudžiavimo narkotikais paplitimas tėvų tarpe

Australijoje dabar patiriamas didelis senelių, auginančių vaikaičius, skaičiaus augimas. Šis augimas pagrįste susijęs su neteisėto narkotikų naudojimo vaikų tėvų (ypač motinų) tarpe padariniais. Vaikai, kurių tėvai piktnaudžiauja kvaišalais, sudaro didžiausią vaikų grupę, įeinančią į vaikų gerovės sistemą. (Barth, cituota Patton, 2003)

Piktnaudžiančių narkotikais tėvų skaičiaus padidėjimas įtakojo ir dabartinį greitą vaikų, auginamų senelių, skaičiaus didėjimą. Formalios giminaičių globos auditas Viktorijoje (Australijoje), atliktas Žmonių Aptarnavimo Departamento 2000-aisiais metais, nustatė, kad bent 52% piktnaudžiančių kvaišalais tėvų buvo narkomanai. Taip pat, atliktame tyrime apie senelius auginančius vaikaičius Jungtinėse Amerikos Valstijose 2001-aisiais metais, Kelley nustatė, kad 72% tų senelių augino vaikaičius dėl motinos piktnaudžiavimo kvaišalais. [Patton, 2003]

Seneliams gali tekti rūpintis vaikais, kurie dar prieš gimstant buvo paveikti narkotikų ir dėl netinkamo vaikų auklėjimo, nesirūpinimo ar smurtavimo. Šie vaikai gali turėti emocinių, elgesio ar fizinių sunkumų bei specialių poreikių, kurie reiškia didelius iššūkius globėjams. (Besharov, 1989; Koppleman, 1989; O'Reilly, 1993).

Tėvų piktnaudžiavimas narkotikais

Australijos Fondas Mirabel publikavo dvi mokslinės literatūros apžvalgas: *Narkotikų vartojimas tėvų tarpe – platesnis kontekstas. Mokslinės literatūros apžvalga ir Narkotikų vartojimo tėvų tarpe padariniai – vaikai giminaičių globoje. Mokslinės literatūros apžvalga* [Patton, 2003]. Jose taip pat įtraukiamas komentaras apie Australijos ir kitų šalių tyrimą, kurio išvadose, pagal senelių auginančių vaikaičius tyrimą (Kelley et al [JAV 2001-iais metais]), 72% senelių augino vaikaičius dėl motinos piktnaudžiavimo kvaišalais. [Patton, 2003]

Kitos išvados apima:

- Kūdikiams, gavusiems kvaišalų motinai jais piktnaudžiaujant nėštumo metu, yra padidėjusi rizika trumpalaikiam ar ilgalaikiam laikotarpiui pakenkti jų fizinei, socialinei ar emocinei sveikatai bei gerovei.
- Moterys, turinčios problemų su alkoholiu ir narkotikais, dažniau yra linkusios bausti savo vaikus. Baudžiamosios priemonės gali stipriai paveikti vaiko savigarbos supratimą.
- Tėvų narkotikų vartojimas gali padidinti riziką, kad vaikai pradės vartoti kvaišalus. Daug vaikų tokiose aplinkose turi padidintą riziką patirti smurtą tiek šeimoje, tiek iš aplinkinių.
- Vaikai gali būti priešiškos aplinkose, kur laikas praleidžiamas užsiimant nelegalia prekyba, prostitucija ir nusikalstama veikla, kad finansiškai paremtų tėvų priklausomybę.
- Literatūroje pažymima, kad narkomanų vaikai paprastai turi silpną fizišką, pažintinį ir psichosocialinį išsivystymą. Jie dažniau patenka į vaikų apsaugos sistemos akiratį, tačiau, pasak Patton, „strategijos kinta, priklausomai nuo to, ar pasirinktas priartėjimas orientuotas į vaiką ar suaugusįjį.“

Kokybinis tyrimas, atliktas su Amerikos juodaodėmis senelėmis, auklėjančiomis jų vaikaičius dėl tėvų piktnaudžiavimo narkotikais (Haglund, 2000), parodė, kad kai kurios senelės būtų dėkingos, jei būtų perduotos jautrios psichikos sveikatos priežiūros teikėjui ar vietinei paramos grupei. Nepaisant to, kai kurios gali nutylėti šią informaciją ir neprašyti paramos dėl gėdos, siejamos su pripažinimu, kad jų vaikas piktnaudžiauja narkotikais.

LITERATŪRA

- Australian Bureau of Statistics. (2004). Family characteristics Australia (Cat. no. 4442.0). Canberra: Australian Bureau of Statistics.
- Baker LA; Silverstein M. Preventive Health Behaviors Among Grandmothers Raising Grandchildren, *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences* 63:S304-S311 (2008)
- Besharov, D. (1989). The children of crack. *Public Welfare*, 47, 6-11.
- Chalfie D. *Going It Alone: A Closer Look at Grandparents Parenting Grandchildren*. Washington, DC: American Association of Retired Persons; 1994
- Chychula, N., & Okore, C. (1990). The cocaine epidemic: A comprehensive review of use abuse and dependence. *Nurse Practitioner*, 15(7), 31-39.
- COTA National Seniors (2003.) Grandparents raising grandchildren. Australia, Minister for Children & Youth Affairs,
- Hayslip, Bert Jr & Patrick, Julie Hicks (Eds.) (2003) *Working With Custodial Grandparents* Springer Publishing Company New York
- Haglund K. (, 2000) Parenting a Second Time Around: An Ethnography of African American Grandmothers Parenting Grandchildren Due to Parental Cocaine Abuse *Journal of Family Nursing*, 6(2), 120-135
- Kelley, Susan J., Deborah Whitley, Theresa A. Sipe, and Beatrice Crofts Yorker. (2000) "Psychological Distress in Grandmother Kinship Care Providers: The Role of Resources, Social Support, and Physical Health", *Child Abuse and Neglect*, Vol. 24(3), 311-321.
- Lee, S, Colditz G, Berkman L, Kawachi I.(2003) Caregiving to Children and Grandchildren and Risk of Coronary Heart Disease in Women. *American Journal of Public Health*, 93, 1939-1944.
- Lugaila, T. A. (1998). Marital status and living arrangements: March 1998 update (Report No. P20-514). Washington, DC: U.S. Bureau of the Census
- Minkler M, Fuller-Thomson E. (1999) The Health of Grandparents Raising Grandchildren: Results of a National Study. *American Journal of Public Health* 89; 1389-1394
- Minkler M, Fuller-Thomson E African American Grandparents Raising Grandchildren: A National Study Using the Census 2000 American Community Survey *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences* 60:S82-S92 (2005)
- Musil CM Ahm M. (2002) Health of Grandmothers: A Comparison by Caregiver Status. *J Aging Health*; 14; 96
- Ochiltree, G. (2006). *Grandparents, grandchildren and the generation in between*. Melbourne: ACER.
- O'Reilly, E, Morrison, M. (1993). Grandparent-headed families: New therapeutic challenges. *Child Psychiatry and Human Development*, 23(3), 147-159.
- Patton, Nicole (2003) *Parental Drug Use – The Bigger Picture A Review of the Literature*, The Mirabel Foundation
- Patton, Nicole (2003) *The Effects of Parental Drug Use – Children in Kinship Care A Review of the Literature* The Mirabel Foundation
- Taylor-Richardson KD., Heflinger CA. Brown TN (2006). Experience of Strain Among Types of Caregivers Responsible for Children With Serious Emotional and Behavioral Disorders *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*; 14; 157
- Turpin, S. (1993). Moral support for grandparents who care. *American Journal of Nursing*, 93, 52-56.
- U.S. Census Bureau, the Official Statistics™. (1998). Unpublished Tables— Marital Status and Living Arrangements: March 1998 (Update). (Report No. P20-514). Washington, DC: U.S. Bureau of the Census.
- U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families. Report to the Congress on kinship foster care.

II. GIMINAIČIŲ GLOBĄ TEIKIANČIŲJŲ POREIKIAI IR JŲ VAIKŲ ALKOHOLIO BEI NARKOTIKŲ PROBLEMAS

Nors ir mažai dokumentuotas, atrodo, kad giminaičių globa yra labiausiai paplitęs vaikų ir jaunimo globos būdas tarp tų, kurie turi giminaičių, galinčių priimti globą. Klausimai liečiantys tikrus giminaičių globėjų poreikius ir santykis tarp globėjų poreikių ir klausimai dėl narkotikų bei alkoholio prevencijos vaikų ir jaunimo tarpe lieka neišspręsti. Reikia daugiau informacijos, kad profesionalai ir politikai atkreiptų dėmesį į šių jaunų žmonių ir jų globėjų poreikius bei palengvintų jiems reikiamos pagalbos ir paramos prieinamumą.

Literatūroje pažymima, kad giminaičių įtėviai paprastai būna vyresnio amžiaus žmonės su mažesnėmis pajamomis, silpnesne sveikata ir mažiau išsilavinę nei ne giminaičių įtėviai. Dėl to giminaičių globėjai kaip įtėviai susiduria su daugiau iššūkių nei ne giminaičių globėjai (Geen 2004). Landry-Meyer ir Newman (2004) analizavo vaikaičių auginimą, vaidmens pasikeitimą iš senelio į senelį globėją. Dauguma tyrimo dalyvių buvo ištekėjusios ir turinčios mažesnes pajamas moterys, kurių vidutinis amžius buvo 53 metai.

Didėjančio skaičiaus senelių ir kitų giminaičių, teikiančių globą vaikams, poreikiai dažnai gali būti nepastebėti. Būtina palaikyti šią grupę žmonių, nes seneliai ir kiti giminaičiai yra neįkainojamas šaltinis vaiko gerovės sistemai. Tačiau šie globėjai taip pat yra prislėgti žmonės, kuriems reikia kūrybingų ir palaikančių įsikišimų, kad būtų padidintas jų gebėjimas teikti kokybišką globą ir sumažinta galima įtaka vaikams. (Smith CJ and Monahan DJ, 2006).

Trūksta tyrimų apie santykį tarp giminaičių globėjų poreikių ir narkotikų bei alkoholio problemų riziką jų globojamiems vaikams. Be to, literatūra apie giminystę turi metodologinių trūkumų ir reikšmingų spragų, o tai riboja mūsų žinias (Cuddeback, Gary S, 2004).

Atrodo logiška, kad gausesnės žinios apie globėjų poreikius leistų pagerinti esamas paramos jiems paslaugas ir išvystyti naujus būdus, kaip paremti globėjus jų esminiuose vaidmenyse (Murphy NA, Christian B, Caplin

DA and Young PC, 2007) tokiu būdu, kad tai turėtų teigiamą įtaką rizikoms, susijusioms su vaikais, taip pat apimant prevencijos apie narkotikų ir alkoholio plėtrą rezultata.

Giminaičių globėjų poreikiai

Yra atliktų tyrimų, kurie įvertino giminaičių globėjų poreikius.

Bendri poreikiai

Yra požymių, kad giminaičių įvairių turinčių šeimų turi mažiau išteklių ir gauna mažiau ugdymo, paslaugų ir paramos, o taip pat susirūpinimas, kad giminaičių šeimos yra mažiau kompetentingos nei kitos šeimos, globojančios ne giminaičius (Cuddeback and Gary S, 2004).

Sveikata

Tyrimai parodė, kad prisiėmimas auklėti vaikus visam laikui yra susijęs su padidėjusiomis globėjų psichologinėmis kančiomis. Tyrimas nustatinėjo, ar socialinė parama, šeimos ištekliai ir fizinė sveikata sumažintų senelių, auginančių vaikaičius, psichologines kančias. Rezultatai parodė, kad šeimos ištekliai, socialinė parama ir fizinė sveikata turi įtakos psichologinėms kančioms senelių, auginančių vaikaičius. Senelės, kurios pranešė turinčios mažiau išteklių, socialinės paramos ir blogesnę fizinę sveikatą, dažniau patyrė sunkesnio lygmens psichologines kančias. Šio tyrimo išvadose siūloma skirti didesnę dėmesį intervencijai, kurios tikslas sumažinti psichologines kančias ir pagerinti finansinius išteklius bei fizinę sveikatą vaikaičius auginančių senelių (Kelley SJ, Whitley D, Sipe TA and Yorker BC, 2000).

Tyrimas apie subjektyvią globėjo našta, juntamą socialinę paramą ir emocines kančias giminaičių globos pavyzdžiu vyko naudojant aprašomąjį, netiesioginį priartėjimą. Globėjo našta buvo apibendrinta kaip tam tikro laispsnio globėjo laiko, socialinio gyvenimo, sveikatos, emocijų ir

savęs tobulinimo apribojimas. Emocinė kančia buvo apibendrinta kaip tam tikro laipsnio depresija, susirūpinimas, priešiškus, somatinizmas, tarpasmeninis jautrumas, įkyrus ir neįveikiamas nerimas, paranojinės mintys, fobinis susirūpinimas ir psichozė, atsirandanti dėl globėjo naštos (Cimmarusti, 1998).

Socialinė parama buvo apibendrinta kaip supratimas, jog tavimi rūpinamasi, esi mylimas ir neatstumtas. Buvo spėjama, kad globėjų našta gali turėti pozityvų santykį su emocine kančia. Be to, taip pat buvo spėjama, kad socialinė parama gali turėti neigiamą santykį su emocine kančia ir būti kaip globėjo naštos poveikio tarpininkas ar moderatorius emocinei kančiai. Šie globėjai skundėsi vidutinio dydžio globėjo našta ir socialine parama. Rezultatai parodė pozityvų santykį tarp naštos ir emocinės kančios. Vis dėl to, socialinė parama nežymiai įtakojo santykį su globėjų našta ar emocine kančia. Ši antroji išvada prieštarauja ankstesniam globėjų naštos tyrimo, atlikto įvairiose gyventojų sluoksniuose, rezultatui (Cimmarusti, 1998). Globėjai pripažino, kad konfliktas šeimoje, vaikų, gyvenančių jų namuose, elgesys ir neigiamas bendravimas su vaikų gerovės sistemos atstovais taip pat yra globėjų naštos šaltiniai. Pasak globėjų, jų paramos šaltinis yra stiprus tikėjimas Dievu, o taip pat paramos gavimas iš šeimos, draugų ir vaikų, patikėtų jų globai (Cimmarusti, 1998).

Vaikų auklėjimo įgūdžiai

Yra žinoma, kad vyresnio amžiaus tėvų šeimos yra mažesnės, gauna mažiau įplaukų ir įmotė yra mažiau formaliai išsilavinusi. Vyresnio amžiaus pilnamečiai gali būti naudojami kaip veiksmingi tėviai, o naudos turėtų iš prieš įvaikinimą ir po įvaikinimo paslaugų, padedančių jiems pasiruošti ir teigiama linkme nukreipti įvaikintų vaikų sunkų elgesį (Hinterlong J and Ryan S, 2008).

Didesni sunkumai buvo pastebėti, kai baltaodės senelės rūpinosi berniukais (Smith GC and Palmieri PA, 2007).

Giminaičių globėjai yra mažiau prižiūrimi ir gauna mažiau paslaugų nei ne giminaičių globėjai. Jie gali negauti reikalingos paramos vaikų auklėjimui ir apsaugai, nors jų paramos poreikis gali būti didesnis (Geen R, 2004).

LITERATŪRA

Cimmarusti, Rocco Anthony. (1998). Caregiver burden in kinship foster care: Impact of social support on caregiver emotional distress. *Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences*, 59(4-A), 1333.

Cuddeback, Gary S. (2004). Kinship family foster care: A methodological and substantive synthesis of research. *Children and Youth Services Review*, 26(7), 623-639.

Geen R. (2004). The evolution of kinship care policy and practice. *Future Child*, 14(1), 130-49.

LANDRY-MEYER, L. and NEWMAN, L. (2004), "An exploration of the grandparent caregiver role", *Journal of Family Issues*, 25 (8): 1005-1025.

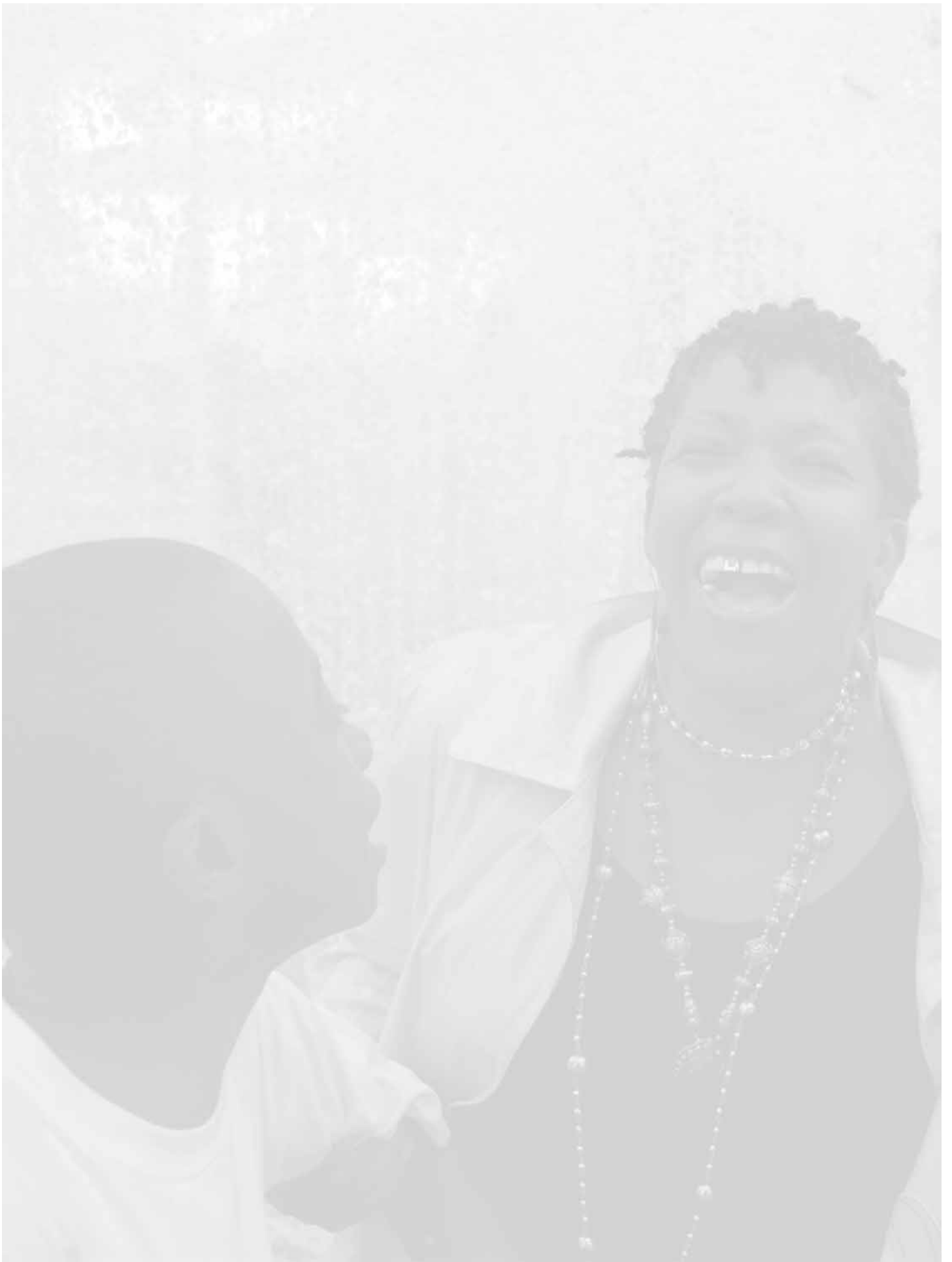
Hinterlong J, Ryan S. (2008). Creating grander families: older adults adopting younger kin and non-kin. *Gerontologist*, 48(4), 527-36.

Kelley SJ, Whitley D, Sipe TA, Yorker BC. (2000). Psychological distress in grandmother kinship care providers: the role of resources, social support, and physical health. *Child Abuse Negl*, 24(3), 311-21.

Murphy NA, Christian B, Caplin DA, Young PC. (2007). The health of caregivers for children with disabilities: caregiver perspectives. *Child Care Health Dev*, 33, 180-7.

Smith CJ, Monahan DJ. (2006). KinNet: A Demonstration Project for a National Support Network for Kinship Care Providers. *J Health Soc Policy*, 22, 215-31.

Smith GC, Palmieri PA. (2007). Risk of psychological difficulties among children raised by custodial grandparents. *Psychiatr Serv*, 58(10), 1303-10.

III. VAIKŲ, AUGINAMŲ GIMINAIČIŲ GLOBOJE, POREIKIAI

Tyrimai apie vaikų, gyvenančių giminaičių globoje, poreikius ir jų išvados yra nepakankami ir nesuderinami. Kai kurie jų rodo galimą naudą vaikams, tuo tarpu kiti nerodo jokios įtakos ar galimos tolimesnės žalos.

Vaiko gerovės sistemos yra atsakingos už vaikų saugumą ir gerovę. Tačiau vaikai, gyvenantys globoje, rodo turintys daugiau mokymosi, elgesio, emocinių ir fizinių sunkumų nei vaikai bendrai paėmus (Dubowitz, Feigelman, Harrington et al., 1992; Dubowitz, Feigelman, Zuravin et al., 1992; Dubowitz, Zuravin, Starr et al., 1993; Clausen, Landsverk, Ganger, Chadwick and Litrownik, 1998; Rubin et al., 2004). Tyrimai paremti vietiniais pavyzdžiais Jungtinėse Amerikos Valstijose apskaičiavo, kad 48% vaikų ir jaunimo, prižiūrimi vaiko apsaugos tarnybų, (Burns, Phillips, Wagner et al., 2004) arba 47% vaikų ilgalaikėje globoje (Leslie, Hurlburt, Landsverk et al., 2004) turi kliniškai žymių elgesio problemų.

Vaikams iki 18 metų, gyvenantiems su giminaičiais, sekėsi blogiau nei vaikams, gyvenantiems su narkotikų nevartojančiais biologiniais tėvais, daugeliu elgesio, emocinės ir fizinės gerovės atvejų. (Billing, Ehrle and Kortenkamp, 2002). Sun (2003) ištyrė, kad ne biologinių tėvų namai suteikė ne tokią palankią šeimos aplinką vaikams gyventi nei namai, kur gyvena abu biologiniai tėvai, vieniša motina, pamotė ar patėvis. Kiti autoriai pastebėjo, kad globojami vaikai dažniau turi psichinių sveikatos problemų, kur yra būtinas profesionalų įsikišimas (Ghuman, Weist and Shafer, 1999).

Tačiau vaikai, gyvenantys vaikų globos namuose, turi daugiau psichinių sveikatos problemų nei vaikai, gyvenantys juos globojančioje šeimoje, tuo tarpu giminaičių globoje gyvenantys vaikai turi mažiau šio tipo problemų (Tarren-Sweeney, 2008). Nėra žinoma, ar tai yra dėl globos tipo, blogo elgesio su globotiniiais ar trūkumu vaiko gerovės sistemoje (Winokur, Holtan and Valentine, 2007).

Pastaraisiais dešimtmečiais didėjo vaikų, gyvenančių globoje, skaičius. Vaiko gerovės įstaigos argumentavo, kad vaikai turėtų didesnę naudą, jei būtų pastoviai globojami, liktų toje pačioje kaimynystėje bei gyventų su broliais ir seserimis, o taip pat turėtų pastovų ryšį su gimdytojais,

kas prisidėtų prie mažiau trikdančio perėjimo į nuolatinę globą (Berrick et al., 1994; Beeman and Boisen, 1999).

Naudojant naujausią National Survey of Child and Adolescent Well-Being (1996-2004), Rubin, Downes, O'Reilly et al. (2008) galėjo įrodyti, kad giminaičių globa turi apsauginį poveikį ankstyviesiems elgesio rezultatams vaikų, pradedančių gyventi globoje. Lyginant su vaikais, gyvenančiais ne giminaičių globoje, giminaičių globotinių rizikos galimybė turėti sunkumų su elgesiu buvo mažesnė (32% lyginant su 46% po 36 įvaikinimo mėnesių). Net vaikų perdavimas giminaičių globai, ilgesnį laikotarpį pagyvenus su įtėviais, davė teigiamą rezultatą. Kitais žodžiais tariant, kai giminaičių globa yra reali galimybė ir yra tinkamai apsaugota, vaikai giminaičių globoje galėtų turėti privalumą atžvilgiu vaikų, gyvenančių globoje, įgyjant pastovumą ir visuotinę gerovę, nors ir pripažįstant, jog jie ir toliau turės svarbių poreikių.

Globos sistema yra apibūdinama pastoviu vietos pasikeitimu, kai vaikai iš vienu globos namų persikrausto į kitus ir tada grįžta namo, o vėliau ir vėl grįžta į globos namus. Šios sugrįžimo problemos yra ryškiausių pasekmių, kurios turi žalingos įtakos vaikų gerovei (Courtney, 1995; Frame, Berrick and Brodowski, 2000; Palmer, 1996). Trumpai tariant, yra manoma, kad vaiko palikimas šeimos nariams padidina stabilumą, sumažina prisitaikymo sunkumus ar traumą (Ehrle and Geen, 2002; Iglehart, 1994; Ingram, 1996; Terling-Watt, 2001). Bada et al. (2008) tęstiniu tyrimu Jungtinėse Amerikos Valstijose patvirtino ankstyvojo gyvenimo periodo sąlygų stabilumo svarbą, ypač susijusių su globa, vaikų, kurie buvo arba nebuvo paveikti narkotikų dar prieš jiems gimstant, elgesio rezultatams.

Tyrimas, atliktas Solomon ir Marx (1995) pagal Jungtinių Amerikos Valstijų 1988 metų Nacionalinės Sveikatos Apklauso Apžvalgos, Nacionalinės Vaiko Sveikatos Priedą, nenustatė jokių sveikatos ar elgesio problemų skirtumų tarp vaikų, auginamų tik senelių, ir vaikų, gyvenančių su dviem biologiniais tėvais. Iš esmės jie palygina globojamus vaikaičius su vaikais iš šeimų, gyvenančių su dviem biologiniais tėvais, ir su vaikais iš kito tipo šeimų (vienių tėvų ir mišrių (kai šeimą sudaro anksčiau jau susituokę ir

išsiskyrę vyrai ir moterys – vert. pastaba) šeimų) apie sveikatą ir prisitaikymą mokykloje. Vaikai iš šeimų su abiem tėvais buvo pastebėti kaip geresni mokiniai nei vaikai augantys globojami senelių bei vaikai, auginami vienišų tėvų ar mišrių šeimų. Be to, senelių globojami vaikai dažniau patiria su mokykla susijusių elgesio problemų nei vienišų tėvų auginami vaikai. Autoriai priėjo išvadą, kad globojami vaikai dažniau yra palyginus sveiki ir gerai prisitaikę.

Vis dėl to, kitas tyrimas sukėlė susirūpinimą dėl vaikų saugumo giminaičių globoje atsižvelgiant į didesnę riziką nuolat patiriant tas pačias problemas (Peters, 2005), kaip pavyzdžiui kvaišalais piktnaudžiaujantys tėvai ar tėvai, vartojantys žalingas medžiagas (Kroll, 2007).

Smith ir Palmieri tyrimas (2007) atnaujina ankstesnį Solomon ir Marx tyrimą, pridėdami vaikų psichologinio prisitaikymo metmenį. Jų duomenys suteikia naujų įrodymų, kad senelių globojami vaikai dažniau patiria didesnę psichologinių sunkumų riziką nei vaikai bendrai paėmus. Taip pat įdomu pažymėti, kad, pagal močiučių suteiktus duomenis, berniukai patiria žymiai daugiau sunkumų visais atvejais (elgesio problemos, per didelis aktyvumas ar neatidumas, problemos su tos pačios padėties žmonėmis) išskyrus vieną, kuris susijęs su emociniais simptomais.

Ilgalaikiams tyrimams nepavyko parodyti žymių skirtumų tarp vaikų, kuriuos augina giminaičiai ir vaikų, augančių su įtėvais (Brooks and Barth, 1998; Benedict et al., 1996; Iglehart, 1995).

Blogas elgesys su vaikais

Blogo elgesio su vaikais atveju pastarieji kartais atiduodami tolimesnių giminaičių globai. Kai kurie tai mato, kaip labai patartina sprendimą (Geen, 2004; Leos-Urbel and Geen, 2002; Testa, 2001), tuo tarpu nesena sociobiologinė studija (Lawler, 2008) parodė, kad biologinis ryšis su priimančia šeima neturi jokio privalumo, kuris skatintų smurtą patyrusių vaikų atidavimą giminaičių globai. Tačiau nešališko modelio ribotumai ir išorinės paramos įvertinimų trūkumas, reikalauja tolimesnio tyrimo.

Elgesys

Kiti autoriai pabrėžė vaikų įvertinimo svarbą skirtingais vystymosi etapais. Atrodo, kad jaunesni vaikai, gyvenantys su globojančiomis močiuėmis, savo socialiniu emociniu veikimu gali būti palyginami su kitais vaikais (Pittman and Boswell, 2005). Tuo tarpu jauni paaugliai, gyvenantys su globojančiomis močiuėmis, gali būti problemiško elgesio; ne dėl skurdo ar kitų rizikos faktorių, kuriais charakterizuojamas šis tipas, bet dėl to, kad jie klausinėja, kas jie yra ir dalykų apie savo šeimos praeitį ir istoriją. Šie duomenys rodo papildomos paramos giminaičių globėjams bei prevencinių programų vystymo paaugliams ir jų šeimoms poreikį (Pittman, 2007).

Studijuojant globojamų vaikų elgesio problemas Keller et al. (2001) nustatė, kad didesnių elgesio problemų turėjo negiminingi globėjai negu giminingi. Shore, Sim, Le Prohn ir Keller (2002) nustatė tokį patį rezultatą, tačiau, pasak mokytojų, vaikų elgesio problemų lygiai buvo panašūs ir gimininguose ir negimininguose namuose. Rosenthal ir Curiel darbas (2006) išplėtoja cituotas studijas: pirma, jie naudojo didelius ir visos šalies mastu reprezentatyvius modelius Jungtinėms Amerikos Valstijoms, antra, jie taip pat pridėjo jaunimo pranešimus prie mokytojų bei globėjų ir, trečia, jie pridėjo naujas gyvenimo situacijas prie giminingų ir negiminingų globėjų. Žvelgiant iš globėjų perspektyvos, vaikai negimininguose namuose turėjo didesnių elgesio problemų, nei vaikai iš savų ar giminaičių namų ar kitų gyvenimo situacijų. Tačiau, pasak mokytojų, elgesio problemos vaikų iš giminingų namų viršijo vaikų iš negiminingų namų elgesio problemas. Problemų lygiai mergaitėms, anot mokytojų, buvo gan žemesni, pasak globėjų, šiek tiek žemesni ir, anot jaunimo, truputį didesni negu berniukams. Atsiliepimai iš tautinių mažumų ir mokytojų nurodė didesnes elgesio problemas. Žemesnio išsilavinimo globėjai nurodė didesnes elgesio problemas žvelgiant iš mokytojo perspektyvos, bet ne iš globėjo.

Mokykla/Akademinė veikla

Nepaisant didelio tyrimų skaičiaus su globojamais vaikais psichinės sveikatos, elgesio ir šeimos veikimo srityse, trūksta tyrimų nukreiptų į akademinę veiklą. Tačiau mokyklos veikla, ypač akademiniai pasiekimai, yra svarbi sritis dėl daugelio priežasčių. Pirma, vaikai, kurie sėkmingai įvaldo pagrindinius akademinius įgūdžius, kaip skaitymą, rašymą, ir matematiką, pateikia daug teigiamų subrendusių rezultatų, susijusių su akademiniiais pasiekimais. Be pagrindinių įgūdžių įvaldymo vaikai bus didesnės ekonominės rizikos lygyje. Antra, su žemais akademiniiais pasiekimais susijęs elgesys, kaip praleidinėjimas pamokų, nesivadovavimas instrukcijomis ir neatlikimas mokyklos darbo, veikia mokinių gebėjimą matyti mokyklos svarbą ateities sėkmei ir dėl to gali paveikti mokyklos užbaigimą, stojimą į universitetą ir galiausiai įsidarbinimą. Jie taip pat laikomi rizikos grupe pradėti vartoti narkotikus.

Yra žinoma, kad vaikai, globojami ne namuose, turi didesnę riziką trumpame ir ilgame laikotarpyje nebaigti mokyklos. Šie vaikai rodo liūdną su mokykla susijusį elgesį, kuris gali neigiamai paveikti rezultatus mokykloje ir kitur. Faktoriai susiję su mokyklos veikla, kaip pamokų praleidinėjimas, neigiami pažymiai, daugybė vietos keitimų, žemas intelekto koeficientas ir aukšti nedarbingumo rodikliai rodo, kad ne namuose prižiūrimi vaikai susiduria su papildomomis rizikomis, kurios gali turėti neigiamą poveikį jų mokymo programoms ir rezultatams (Trout et al., 2008). Pažymėtina, kad šie autoriai nurodo, kad aplinkos tipas (namų arba giminaičių globa) daro poveikį rezultatams, bet išlieka neaišku kokiu lygiu. Kituose straipsniuose parodoma, kad vaikai giminaičių globoje turi panašias mokymosi problemas, kaip ir kitur globojami vaikai bei smurtą patyrę vaikai, kurie nėra perkelti iš savo namų, bet iš esmės didesnius sunkumus (susijusius taip pat ir su mokykla) negu vaikai apskritai (Dubowitz and Sawyer 1994). Svarbus klausimas, kodėl kai kuriems vaikams giminaičių globoje sekasi, tuo tarpu kitiems ne. (Dubowitz and Sawyer 1994).

Šeimos ir globos prasmė: įvaikinti ir giminaičių globojami vaikai

Globojamų vaikų jausmų ir požiūrių supratimas gali turėti reikšmingą poveikį įsikišant į jų rūpybą. Vaikų nuomonės įtraukimas gali padidinti jų laikino ar pastovaus įvaikinimo sėkmę. Deja, tyrinėjimai retai įtraukia vaikų jausmų ir nuomonių įvertinimus, susijusius su jų įvaikinimu (Berrick, Frasch and Fox, 2000). Merrit (2008) naudoja duomenis iš *National Survey of Child and Adolescent Well-Being* (1996-2004) iš JAV, kad išnagrintų vaikų supratimą, susijusį su jų apgyvendinimo troškimais ir lūkesčiais, kai jie gyvena naujomis ir laikinomis aplinkybėmis. Duomenys rodo, kad vaikai išreiškia priklausymo jausmą savo globos namams, nepaisant jų troškimo pasilikti gyvenamojoje vietoje. Reikšmingi kintamieji buvo amžius, rasė ir gyvenamosios vietos tipas. Vyresni vaikai labiau sutiko su savo dabartine gyvenamąja vieta tol kol nebuvo galima pasirinkti pastovios gyvenamosios vietos arba įvaikinimo. Baltieji vaikai labiau nei juodieji teikė pirmenybę ir tikėjosi sugrįžti į tėvų namus. Globojami vaikai mažiau nei giminaičių globojami norėjo pastovios gyvenamosios vietos ir įvaikinimo.

Holton (2008) atkreipia dėmesį į santykių sudėtingumą giminaičių globoje ir tiria globojamų vaikų socialinę integraciją. Jos darbas analizuoja šeimos prasmę ir vaikų auklėjimą iš trijų skirtingų perspektyvų: vaiko, globėjų ir biologinių tėvų. Studija yra pagrįsta kokybiniu metodologiniu požiūriu ir papildyta kiekybine ilgo laikotarpio giminaičių globos Norvegijoje studija. Tyrimas parodo, kad jei globėjai ir tėvai išgyvena bendrumo ir solidarumo jausmą ir turi draugiškus santykius tarpusavyje, vaikas greičiau socialiai integruojasi.

Nors yra ilga ir neformali giminaičių globos tradicija, ir susitarimai giminaičių globos yra dažni, tačiau supratimas, kad vaiko socialiniame aprūpinime giminaičiai gali būti vertingas šaltinis globos sistemoje yra palyginti nesenas (Brown, Cohon and Wheeler, 2002; Chipman, Wells and Johnson, 2002; Chapman et al., 2004). Messing (2006) nušviečia tokias temas, kaip perėjimą į globą, šeimos santykius, randus ir patvarumą apgyvendinime pas giminaičius, kurios nėra tinkamai aprašytos literatūroje. Įrodymai patvirtina, kad vaikų gyvenimas pas giminaičius sumažina atsiskyrimo nuo tėvų randus ir traumą. Taip pat, kad tie vaikai, kurie ilgėjosi savo tėvų, buvo laimingi būdami giminaičių globoje ir ypatingai mylėjo ir pasitikėjo savo seneliais. Vaikai kalbėjo dažnai ir su švelnumu apie

savo brolius, seses ir giminaičius bei turėjo didesnį pajautimą šeimyninių santykių, kurie jiems buvo labai svarbūs. Vaikai turėjo pykčio ir nusivylimo jausmus savo mamoms, ir mažesniu mastu tėvams. Taip pat, jie aptarė globos teikimo prasmę ir vertino tai, ką globėjai darė dėl jų.

LITERATŪRA

- BADA, H.S.; LANGER, J.; TWOMEY, J., et al. (2008), "Importance of stability of early living arrangements on behaviour outcomes of children with and without prenatal drug exposure", *Journal of Developmental and Behavioral Paediatrics*, 29 (3): 173-182.
- BEEMAN, S.; BOISEN, L. (1999), "Child welfare professionals' attitudes toward kinship foster care", *Child Welfare*, 78 (3): 315-337.
- BENEDICT, M.I.; ZURAVIN, S. and STALLINGS, R.Y. (1996), "Adult functioning of children who lived in kin versus non-relative family foster homes", *Child Welfare*, 75 (5): 529-549.
- BERRICK, J.; BARTH, R. and NEEDELL, B.A. (1994), "A comparison of kinship foster homes and foster family homes: implications for kinship foster care as family preservation", *Children and Youth Services Review*, 16 (1-2): 33-64.
- BERRICK, J.D.; FRASCH, K. and FOX, A. (2000), "Assessing children's experiences of out-of-home care: Methodology challenges and opportunities", *Social Work Research*, 24 (2), 119-133.
- BROOKS, D.; BARTH, R. (1998), "Characteristics and outcomes of drug-exposed and non drug-exposed children in kinship and non-relative foster care", *Children and Youth Services Review*, 20 (6): 475-501.
- BROWN, S., COHON, D., and WHEELER, R. (2002), "African American extended families and kinship care: How relevant is the foster care model to kinship care", *Children and Youth Services Review*, 24 (1-2): 53-77.
- BURNS, B.J.; PHILLIPS, S.; WAGNER, H.; BARTH, R.P.; KOLKO, D.J.; CAMPBELL, Y. et al. (2004), "Mental health need and access to mental health services by youths involved with child welfare: A national survey", *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 43 (8): 960-970.
- CHAPMAN, M.V.; WALL, A. and BARTH, R.P. (2004), "Children's voices: the perceptions of children in foster care", *American Journal of Orthopsychiatry*, 74 (3): 293-304.
- CHIPMAN, R., WELLS, S.J., and JOHNSON, M.A. (2002), "The meaning of quality in kinship foster care: Caregiver, child, and worker perspectives", *Families in Society: the Journal of Contemporary Human Services*, 508-521.
- CLAUSEN, J., LANDSVERK, J., GANGER, W., CHADWICK, D., and LITROWNIK, A. (1998), "Mental health problems of children in foster care", *Journal of Child and Family Studies*, 7: 283-296.
- COURTNEY, M. (1995), "Re-entry to foster care of children returned to their families", *Social Services Review*, 69 (2): 226-241.
- DOWDELL, E.B. (1995), "Caregiver burden: Grandparents raising their high risk children", *Journal of Psychosocial Nursing*, 33: 27-30.
- DUBOWITZ, H., FEIGELMAN, S., HARRINGTON D. et al., (1992), "Children in kinship care: how do they fare?" *Children and Youth Services Review*, 16: 85-106.
- DUBOWITZ, H., FEIGELMAN, S., ZURAVIN, S. et al., (1992), "The physical health of children in kinship care", *American Journal of Diseases of Children*, 146: 603-610.
- DUBOWITZ, H. and SAWYER, R.J. (1994), "School behaviour of children in kinship care", *Child Abuse and Neglect*, 18: 899-911.
- DUBOWITZ, H., ZURAVIN, S., STARR, R.H., FEIGELMAN, S., and HARRINGTON, D. (1993), "Behaviour problems of children in kinship care", *Journal of Developmental and Behavioural Paediatrics* 14 (6): 386-393.
- EHRLE, J.; GEEN, R. and CLARK, R.L. (2001), *Children cared by relatives: Who are they and how are they faring?*, Washington D.C., The Urban Institute.
- EHRLE, J. and GEEN, R. (2002), "Kin and non-kin foster care. Findings from a national survey", *Children and Youth Services Review*, 24 (1): 15-35.
- EHRLE, J.; GEEN, R. and MAIN, R. (2003), *Kinship Foster Care: Custody, Hardships and Services*, Washington D.C., The Urban Institute.
- FRAME, L.; BERRICK, J. and BRODOWSKI, M. (2000), "Understanding re-entry to out-of-home care for reunified infants", *Child Welfare*, 79 (4): 339-369.

- GEBEL, T. (1996), "Kinship care and non-relative family foster care: a comparison of caregiver attributes and attitudes", *Child Welfare*, 75 (1): 5-18.
- GEEN, R. and BERRICK, J.D. (2002), "Kinship care: An evolving service delivery option", *Children and Youth Services Review*, 24 (1): 1-14.
- GEEN, R. (2004), "The evolution of kinship care policy and practice", *The Future of Children*, 14: 131-149.
- GHUMAN, H.S.; WEIST, M.D. and SHAFER, M.E. (1999), "Demographic and clinical characteristics of emotionally disturbed children being raised by grandparents", *Psychiatric Services*, 50: 1496-1498.
- HOLTAN, A. (2008), "Family types and social integration in kinship foster care", *Children and Youth Services Review*, 30: 1022-1036.
- IGLEHART, A.P. (1994), "Kinship foster care: Placement, service, an outcome issues", *Children and Youth Services Review*, 16 (1-2): 107-122.
- IGLEHART, A. (1995), "Readiness for independence: comparison of foster care, kinship care and non-foster care adolescents", *Children and Youth Services Review*, 17 (3): 417-432.
- INGRAM, C. (1996), "Kinship care: From last resort to first choice", *Child Welfare*, 75 (5): 550-566.
- KELLER, T.; WETHERBECK, K.; LE PROHN, N.S.; PAYNE, V.; SIM, K. and LAMONT, E. (2001), "Competencies and problem behaviours of children in family foster care: Variations by kinship placement status and child race", *Children and Youth Services Review*, 23: 915-940.
- KROLL, B. (2007), "A family affair? Kinship care and parental substance misuse: some dilemmas explored", *Child and Family Social Work*, 12, 84-93.
- LAWLER, M.J. (2008), "Maltreated children's emotional availability with kin and non-kin foster mothers: A sociobiological perspective", *Children and Youth Services Review*, 30: 1131-1143.
- LEOS-URBEL, J. and GEEN, R. (2002), "The evolution of federal and state policies for assessing and supporting kinship caregivers", *Children and Youth Services Review*, 24: 55-78.
- LESLIE, L.K.; HURLBURT, M.S.; LANDSVERK, J.; BARTH, R.P. and SLYMAN, D.J. (2004), "Outpatient mental health services for children in foster care: A national perspective", *Child Abuse and Neglect*, 28, 697-712.
- MERRIT, D.H. (2008), "Placement preferences among children living in foster or kinship care: a cluster analysis", *Children and Youth Services Review*, 30: 1336-1344.
- MESSING, J.T. (2006), "From the child's perspective: A qualitative analysis of kinship care placements", *Children and Youth Services Review*, 28: 1415-1434.
- MINKLER, M. and ROE, K.M. (1993), *Grandmothers as caregivers: Raising children of the crack cocaine epidemic*, Newbury Park, CA, Sage.
- PALMER, S. (1996), "Placement stability and inclusive practice in foster care: An empirical study", *Children and Youth Services Review*, 18 (7): 589-601.
- PETERS, J. (2005), "True ambivalence: child welfare workers' thoughts, feelings, and beliefs about kinship foster care", *Children and Youth Services Review*, 27 (6): 595-614.
- PITTMAN, L.D. and BOSWELL, M.K. (2007), "The role of grandmothers in the lives of preschoolers growing up in urban poverty", *Applied Developmental Science*, 11 (1): 20-42.
- PITTMAN, L.D. (2007), "Grandmothers' involvement among young adolescents growing up in poverty", *Journal of Research on Adolescence*, 17 (1): 89-116.
- ROSENTHAL, J.A. and CURIEL, H.F. (2006), "Modelling behavioural problems of children in the child welfare system: Caregiver, youth, and teacher perceptions", *Children and Youth Services Review*, 28: 1391-1408.
- RUBIN, D.M.; ALESSANDRINI, E.A.; FEUDTNER, C.; MANDELL, D.S.; LOCALIO, A.R. and HADLEY, T. (2004), "Placement stability and mental health costs for children in foster care", *Paediatrics*, 113: 1336-1341.
- SAWYER, R.J. and DUBOWITZ, H. (1994), "School performance of children in kinship care", *Child Abuse and Neglect*, 18 (7): 587-597.

SHEARIN, S.A. (2006), "Kinship care placement and children's academic performance", *Journal of Health and Social Policy*, 22 (3-4): 31-43.

SHORE, R.J. and HAYSLIP, B. (1994), "Custodial grandparenting: Implications for children's development" in A. GOTFRIED and A. GOTFRIED (Eds.), *Redefining families: Implications for children's development*, New York, Plenum, pp. 171-218.

SHORE, N.; SIM, K.E.; LE PROHN, N.S. and KELLER, T. (2002), "Foster parent and teacher assessments of youth in kinship and non-kinship foster care placements: Are behaviors perceived differently across settings?", *Children and Youth Services Review*, 24: 109-134.

SMITH, G.C. and PALMIERI, P.A. (2007), "Risk of Psychological Difficulties among Children Raised by Custodial Grandparents", *Psychiatric Services*, 58: 1303-1310.

SOLOMON, J.C. and MARX, J. (1995), "'To grandmother's house we go': health and school adjustment of children raised solely by grandparents", *Gerontologist*, 35: 386-394.

SUN, Y. (2003), "The well-being of adolescents in households with no biological parents", *Journal of Marriage and the Family*, 65: 894-909.

TARREN-SWEENEY, M. (2008), "The mental health of children in out-of-home care", *Current Opinion in Psychiatry*, 21, (4): 345-349.

TERLING-WATT, T. (2001), "Permanency in kinship care: An exploration of disruption rates and factors associated with placement disruption", *Children and Youth Services Review*, 23 (2): 111-126.

TESTA, M.F. (2001), "Kinship care and permanency", *Journal of Social Service Research*, 28: 25-43.

TIMMER, S.G.; SEDLAR, G. and URQUIZA, A.J. (2004), "Challenging children in kin versus non-kin foster care: perceived costs and benefits to caregivers, *Child maltreatment*, 9 (3): 251-262.

TROUT, A.L.; HAGAMAN, J.; CASEY, K.; REID, R. and EPSTEIN, M.H. (2008), "The academic status of children and youth in out-of-home care: A review of the literature", *Children and Youth Services Review*, 30: 979-994.

WINOKUR, M.; HOLTAN, A. and VALENTINE, D. (2007), "Kinship care for the safety, permanency, and well-being of children removed from the home for maltreatment (protocol)", *Cochrane Database of Systematic Reviews* (1).

IV. HELPING CUSTODIAL GRANDPARENTS TO RAISE HEALTHY CHILDREN

Davidson (1997) per kokybinę analizę nustatė giminaičių globėjų poreikius. Rezultatai parodė, kad jų artimiausi poreikiai pradinėse apgyvendinimo stadijose buvo materialūs daiktai, kaip lovos, maistas, drabužiai. Tolimesni poreikiai buvo informacija apie bylos eigą ir sistemos procedūras, poilsį, priežiūros namus bei vaiko konsultavimą. Giminaičiai rekomendavo išvystyti globėjų patariamąjį organą, kuris padėtų nustatyti veiklos kryptis ir poilsio programą globėjams.

Močiutės, kurios turėjo mažiau resursų, mažiau socialinės paramos ir blogesnę fizinę sveikatą turėjo tendenciją patirtį didesnes psichologines bėdas, nei neglobojančios vaikų močiutės (Kelly et al., 2000).

Goodman et. al. (2004) palygino močiutes, teikiančias pilną globą savo vaikaičiams neformaliai ir vaikus globojamus per vaiko aprūpinimo socialinę sistemą (vieša giminaičių globa) ir nustatė, kad neformalus giminaičiai globėjai teikė priežiūra ilgesnį laiką ir buvo tinkamesni dalintis sprendimų priėmimu su vaiko tėvais. Stevenson et. al. (2007) nustatė, kad ekonomiškai neturtingos močiutės turėjo stiprią asmeninę dorą ir šeimyninę atsakomybę. Močiutės rėmėsi plačiu šaltinių ratu formaliai ir neformaliai paramai, kad galėtų aprūpinti savo vaikaičius.

Iglehart's studija (1994) parodo, kad apgyvendinimas pas giminaičius yra patvaresnis, ir mažiau tikėtina, kad paaugliai giminių globoje patirs rimtas psichinės sveikatos problemas. Giminių globojamiems paaugliams sekasi ne blogiau nei jų bendraamžiams įvaikintiems kitose šeimose. Tačiau, nei viena grupė neišvengia problemų. Kontrolės ir legalios globos duomenys rodo, kad paslaugos turėtų būti teikiamos su vienodu stiprumu ir giminių globojamiems jaunesniesiems vaikams. Tyrimas atliktas Shore et al. (2002) parodė, kad ne giminingi įtėviai susidūrė su aukštesnio lygio probleminiu elgesiu namuose nei mokykloje. Cole (2006) išdėstė skirtumus, pastebėtus prierašumo santykiuose tarp globėjo ir vaiko giminingose ir negiminingose šeimose. Ehrle ir Green (2002) taip pat palygina giminių ir ne giminių globą.

Engstorm (2008), tiria globą teikiančias močiutes, kai motinos turinčios priklausomybes yra įkalinamos, ir aprašo faktorius, kurie komplikuoja močiucių globos patirtį: stresas susijęs su jų dukrų priklausomybės ir įkalinimo problemomis, daugelio vaikaičių psichosocialinių poreikių kompleksas, sunkumai giminės santykių problemose, kurias dažnai turi spręsti, bei dažnai ilgalaikiai bei įvairialypiai skurdo padariniai. Šis straipsnis parodo globą teikiančių močiucių įtraukimo svarbą į intervencijas bei tyrimus šeimų, paveiktų motinos įkalinimo ir priklausomybių bendrai, ir ypatingai daug-šeimyninių grupių perspektyvoje.

Viena studija tarp Lotynų vaikų, neteisėtų narkotikų vartotojų, parodė, kad jaunimo konservatyvios šeimos vertybės ir atsakingas požiūris į bendruomenės tradicijas buvo dvilypiai faktoriai, susiję su šeimos ryšiais, galbūt veikiantys taip pat kaip „apsaugos“ šaltiniai prieš jaunimo elgesio problemas (Castro et al. 2007).

Hayslip ir Kaminski (2005) ištyrė žinių būklę apie senelius, auginančius vaikaičius, ypatingai atkreipdami dėmesį į pasekmes paslaugų teikėjams ir tyrinėtojams. Jie identifikavo tris: a) vaikaičių auginimo kaštus ir naudą; b) senelių globos įvairiarūšiškumą; c) socialinės paramos kritinį poreikį tarp globojančių senelių; ir c) senelių, auginančių vaikaičius, auklėjimo praktiką bei nusistatymus.

Strategijos ir jų pritaikymas: valstybinės tarnybos ir mokykla.

Kaip tvirtina Mayer (2002), tokia šeimos struktūra, kai seneliai išaugina savo pačių vaikaičius, turi būti suprasta, ištirta ir paremta politikos kūrėjų, mokyklos administratorių ir, ypač, mokyklos psichologų bei konsultantų.

Hornby et al. (1996) daro išvadą, kad formuluojant veiklos kryptis, valstybės turi atskirti globėjo poreikį paramai (pinigus ir paslaugas) nuo vaiko poreikio priežiūrai (socialinės rūpybos priežiūra). Todėl reikia nustatyti aiškią veikimo kryptį tam, kas sudaro apsauginį poreikį giminių globos atveju, priešingai finansiniam poreikiui. I

Gerard et al. (2006) duomenys išryškina profesionalios pagalbos ir bendruomenės paslaugų svarbą tam, kad apsaugotų senelių gerovę. Priimta formali parama sušvelnino sunkumus dėl vaikaičių sveikatos problemų, senelių patiriamo streso teikiant globą bei kasdieninių rūpesčių. Minkler ir Roe (1992) parodo, kad bendruomenės įsikišimai padėjo seneliams jaustis mažiau susvetimėjusiais bei labiau galinčiais susidoroti su savo vaikaičių auklėjimo poreikiais.

Lietieć et al. tyrimas (2008) atskleidė keturis teisinius ar politikos kontekstus, trukdančius senelių teikiamai globai: 1) Globos, teikiamos giminių, navigacinės sistemos trūkumas (daugybė senelių teigia, kad sunku rasti informaciją apie egzistuojančias programas, ypač, per krizines šeimų situacijas); 2) Juridinių teisių trūkumas (vaikus auginantys giminaičiai neformalios globos suderinime dažnai turi ribotą teisinę valdžią, susiduria su sunkumais registruojant vaikus mokykloje ar gaunant jiems medicininę priežiūrą); 3) Vaiko aprūpinimo sistemos baimė (neformali senelių globa (NSG) daug kartų patyrė teisinius suvaržymus). Politikos kūrėjai gali pritaikyti de facto prižiūrėtojo strategiją; ir, 4) skirtumai tarp neformalios ir formalios giminaičių globos politikos (kadangi daugybė NSG senelių yra vyresni ir prastesnės psichinės sveikatos nei ne giminaičių globėjai ir šiuo metu nėra tinkami teikti daugybę paslaugų bei finansinę paramą, todėl politikos kūrėjai galėtų teikti seneliams globėjams vaiko globos pagalbą, rūpinimąsi poilsiu ir psichinės sveikatos paslaugas; kadangi daugybė vaikaičių neformalios globos tvarkoje turi traumos patirtį, susijusią su užgauliojimu, apleidimu ar tėvų palikimu, politikos kūrėjai galėtų taip pat apsvarstyti aukštos kokybės globos

programų ir psichinės sveikatos paslaugų teikimą vaikaičiams.

Tolimesni veiksmai, skirti patenkinti šių šeimų pagrindinius poreikius, yra pateikiami skirtingų autorių.

1. Vaikaičių emociniai poreikiai:
 - a) Paramos grupės ir psichinės sveikatos išteklių mokyklose vaikaičių prisitaikymo ir sėkmės įgalinimui ir skatinimui. Vaikaičiai gali būti stebimi per žaidimų ir meno terapiją, mokyklos psichologams informuojant senelius apie problemas, su kuriomis susiduria vaikai, ir rekomenduojant strategijas, kurios padėtų vaikaičiams. Šio tipo intervencijos leidžia seneliams globėjams gauti paramą iš kitų ir tuo pat metu vaikaičiams priimti pagalbą iš bendraamžių bei psichologų. (Mayer, 2002)
 - b) Vaikai šio tipo šeimose gali būti reikalingi narkotikų ir alkoholio vartojimo ugdymo ir taip pat pagalbos išgyvenant praradimus bei didelius sunkumus, susijusius su mirtimi, įkalinimu ar jų tėvų nesugebėjimu jais rūpintis. (Mayer, 2002)
 - c) Skatinti veiklą tarp kartų, siekiant sustiprinti visas šeimos struktūras (Mayer, 2002)
 - d) Mentorystės programa galėtų padėti bendravimo problemose tarp senelių ir vaikaičių. (Mayer, 2002)
 - e) Vaikų socialiniai darbuotojai turėtų gauti apmokymus darbu su pažeidžiamais suaugusiais (Forrester ir Harwin, 2008).
2. Senelių emociniai poreikiai: aišku, kad seneliams gali reikėti pagalbos susiduriant su stresu dėl jų nelauktos ir priimtoms padėties.
 - a) Kaip pirmą žingsnį mokyklos psichologai turėtų turėti naudingą informaciją apie galimus šaltinius bendruomenėje. (Mayer, 2002)
 - b) Informacija apie prieš ir po mokyklinės veiklas, auklėjimo pamokos (disciplina, elgesio problemos, vystymosi stadijos, logiškos pasekmės, vaiko paskatinimas ir įgalinimas, atsakomybė, ir pan.). (Mayer, 2002)

- c) Tvarkaraščiai su daugiau laiko senelių/mokytojų pasitarimams, suteikiant seneliams žinias kaip pasiekti mokytoją ar psichologą bet kuriuo metu. (Mayer, 2002)
 - d) Landry - Meyer (1999) tvirtina, kad seneliams globėjams dažnai trūksta tėvų autoriteto veiksnio, kad galėtų priimti tėvų vaidmenį, dėl socialinių ir politinių apribojimų, varžančių tėvų autoritetą. Parama seneliams, atliekantiems tėvų vaidmenį, yra naudinga šeimoms ir visuomenei. Paslaugų ir paramos suteikimas seneliams globėjams sustiprina jų tėvišką veiksmingumą, kuris stiprina šeimą.
3. Finansinė paramos problemos:
- a) Informacija apie finansinę paramą. Sheran ir Swann (2007) išskiria, kad daugybė privačių giminaičius globojančių šeimų nepriima pinigines paramos, kadangi nežino, kad jie į tai pretenduoja. Schwartz studija (2002) parodo, kad nors auga skaičius vaikų, gyvenančių su giminaičiais globėjais, valdžia dažnai teikia giminaičių globėjams mažiau viešos finansinės paramos negu ne giminaičių globėjams.
 - b) Informacija ir patarimas gauti papildomus pinigus. Seneliams dažnai reikia informacijos ir pagalbos identifikuojant papildomus pajamų šaltinius. (Flint ir Perez-Porter, 1997)
4. Teisinės problemos (Mayer, 2002): seneliai gali prisiimti savo vaikaičių globą neformaliai, kai vaikas yra paliekamas senelių globoje neapibrėžtam laikotarpiui; arba formaliai, per legalią globą, globojimą, įvaikinimą arba tampant netikrais tėvais. Neformali globa gal būti paprasčiausias būdas išlaikyti vaikus saugioje aplinkoje, tačiau seneliai gali neturėti legalių teisių, susijusių su jų vaikaičiais (registruoti vaikaičius mokyklose, pasirašyti medicininei pagalbai, gauti finansinę paramą, sveikatos priežiūrą ir pan.): informacijos bei paramos teisiniuose procesuose ir peržiūrėjimo įstatymų, kurie veikia globą ir vaiko paramą.

5. Perėjimai ir reorganizacija (Mayer, 2002):
- a) Mokymai tėvams
 - b) Senelių vadovaujamos šeimos turėtų būti skatinamos ieškoti pagalbos ir resursų, kurių joms reikia, už šeimos elemento, tokių kaip šeima, draugai, socialinės pagalbos įstaigos, su mokykla susijusios organizacijos, bažnyčios tikintieji nariai, auklių grupėse, pagyvenusių žmonių centruose ir taip toliau.
 - c) Patarimai gali duoti pirmą pagalbą, iš anksto stabilizuojant šeimos sistemą, laikinai sujungiant šeimą jai persigrupuojat, o tai padeda sustiprinti senelių padėtį.

Gladstone ir Brown (2007) tiria aplinkybes, kurioms esant, seneliai ir vaiko socialinės gerovės darbuotojai palaiko kontaktus vieni su kitais, taip pat faktorius, kurie prisideda prie teigiamų darbo santykių tarp jų. Seneliams vaiko socialinės gerovės paslaugos buvo suprantamos kaip šaltinis, užtikrinsiantis vaikaičių saugumą, padėsiantis jiems formalizuoti jų turimą globos vaidmenį ir sudarysiantis jiems sąlygas prieiti prie savo vaikaičių. Vaiko paslaugų darbuotojams seneliai buvo alternatyva globos priežiūrai ir galėjo palengvinti priežiūros vizitus tarp vaikaičių ir jų tėvų arba galėjo padėti bendrauti su vaikaičio tėvais. Taip pat, nors vaiko socialinio aprūpinimo paslaugos turi daugiau apgyvendinimo galimybių, tačiau šių galimybių panaudojimo kaštai, laiko ir energijos atžvilgiu, gali būti dideli. Faktorai, prisidedantys prie teigiamų santykių apėmė emocinės ir materialios paramos aprūpinimą, paslaugas, informaciją ir supratimą, kad kitas buvo kompetentingas ir globėjiškas.

Lorkovich et al. (2004) apžvelgia, kodėl gimininga globa yra mėgiama, iš dalies panaudoja pamokas išmoktas per giminių įvaikinimo projektą Ohajo valstijoje (Kinship Adoption Project), kad aptartų giminių globos barjerus bei nekintamumą, reikiamus pasikeitimus filosofijoje ir politikoje, ir praktines strategijas giminaičių globos pastovumo skatinimui. Sėkmingiems giminaičių globos rezultatams pasiekti yra reikalingi vaiko socialinio aprūpinimo strategijos sudarytojų, administratorių ir specialistų mąstymo pokyčiai, strategijos pasikeitimai ir pastangos remti globą teikiančius giminaičius bei vaikus.

Sėkmingos strategijos

Burnette (1999) aprašo paramos grupes, kaip populiariausią švietimo ir atramos šaltinį didėjančiam skaičiui senelių, kurie augina savo vaikaičius. Tyrimai parodė, kad depresinių simptomų ir atsiribojimo naudojimo mažinimas yra pavyzdinė strategija. Socialinės paramos ieškojimas ir planuotas problemas sprendimas didėjo proporcingai supratimui apie socialines paslaugas, susijusias su seneliais.

Paramos grupės yra populiariausias švietimo ir atramos šaltinis didėjančiam skaičiui senelių, kurie augina savo vaikaičius. Burnette (1998) studijuoja šių grupių prigimtį ir efektyvumą per bandomąjį aštuonių savaitių mokyklos tyrimą, pagrįstą mažos grupės intervencija. Prieš ir po testiniai matavimų palyginimai parodė sumažėjimą depresinių simptomų ir planuotas problemas sprendimas didėjo proporcingai supratimui apie socialines paslaugas, susijusias su seneliais. Strozier et al. (2005) pabrėžia mokyklos sistemos įtraukimo svarbą, kaip vieną iš būdų pagerinti giminaičių globą. Giminaičių globos ryšio patirtis rodo didėjančią vaikų savigarbą ir mažėjančią giminaičių globos našta šeimoms. Kitos studijos (Sawyer & Dubowitz, 1994; Edwards & Ray, 2008) rodo mokyklos svarbą šios populiacijos programų įgyvendinimui. Dore (1999) patvirtina poreikį, kad vaikai, paveikti šeimos narkotikų vartojimo, turi turėti veiksmingas strategijas ir įgūdžius, kad galėtų susitvarkyti su neigiamomis aplinkomis. Autorius sukūrė ir išbandė mokymo programos modelį naudojimui su vaikų grupėmis mokyklose, kurios yra įsikūrusios ten, kur narkotikų vartojimas yra paplitęs. Strozier et al. (2005) pristato inovatyvią tarp generacinę mokyklą pagrįstą intervencija, sukurtą vaikų savigarbos padidinimui ir giminaičių globojimo naštos sumažinimui. Globėjai dalyvauja paramos grupėse ir reikalų tvarkymo paslaugose, įskaitant patarimus, palaikymą ir šaltinių parūpinimą, o vaikai dalyvauja privačiame mokymesi, auklėjime ir konsultavime, palaikyme ir šaltinių parūpinime. Rezultatai rodo padidėjusią vaikų savigarbą ir sumažėjusią giminaičių globėjų našta šeimoms. Tai pat yra padaryti pasiūlymai, kaip socialiniai darbuotojai ir mokyklos sistema gali geriau paremti giminaičių globą teikiančias šeimas.

Burnette (1999) ištyrė paslaugų struktūrų naudojimą ir nepatenkintų poreikių aspektus tarp tikslingai atrinktų 74 Lotynų senelių Niujorko mieste. Žinių trūkumas buvo didžiausia kliūtis paslaugų panaudojimui, o nepatenkintų poreikių aspektai buvo žemas išsilavinimas, prasta sveikata, aukšti gyvenimo įtampos lygiai bei patikimos pagalbos vaiko auginimui trūkumas.

Minkler et al. (1993) straipsnyje pristato bendruomenių intervencijų ir paslaugų programų seneliams, auginantiesiems vaikaičius, įvertinimą, atkreipiant ypatingą dėmesį į paramos grupes ir išsamias didelio skaičiaus paslaugų programas seneliams globėjams. Finansavimo bei institucinės paramos trūkumas, ir to padarinyje nesugebėjimas teikti vaikui globą buvo pagrindinė sutinkama kliūtis, kai tuo tarpu sveikatos ir socialinių paslaugų agentūrų finansavimas dažnai turėjo esminį vaidmenį, teikiant paramą ir nepilnos darbo dienos profesionalius darbuotojus.

Strom ir Strom (1993) identifikuoja, kartu su galimybėmis pagerinti grupės sąveiką skatinant viltingus nusistatymus ir konstruktyvų elgesį, diskusijos gaires, pabrėždamas bendravimą su šeimos nariais ir nurodydamas švietimą kaip pagrindą senelių vystymuisi. Sėkmė įveikiant specifines problemas su kuriomis susiduria vaikaičius auginantys seneliai reikalauja, kad seneliai būtų teigiamai nusiteikę ir prisitaikytų prie savo naujo vaidmens: sužinotų apie vaiko ir paauglio vystymąsi šiandieninėje visuomenėje; bendradarbiautų su tėvu, kuris dalinasi atsakomybe teikiant globą, kontroliuoja socialinį ir akademinį vystymąsi; suprastų apie galimas paslaugas, pareigas bei teises ir įgytų periodinę pagalbą jų vaidmens atlikimui. Seneliai, dirbantys pilną darbo dieną, dažnai pasikliauja paramos grupių patarimais bei paguoda.

Naujos technologijos

Cohon ir Cooper (1999) apibūdina Paramos Tinklo giminaičiams globėjams (KSN) vystymąsi. KSN teikia bendruomene pagrįstas, kiekvienu atskiru atveju valdomas, rėmimo paslaugas giminaičių globėjams, taip užpildant socialinių paslaugų spragas. Šis straipsnis aptaria visuomeninių paslaugų privatizavimo stipriąsias ir silpnąsias puses. Orme et al. (2006) pristato naują socialinės paramos priemonę būdingą globai, Pagalbą su Globos Inventoriumi (HFI). Smith ir Monahan (2006) aprašo KinNET projektą, skirtą sukurti nacionalinį paramos grupių tinklą vyresniems giminaičiams, globojantiems vaikus ir susijusiems su globos priežiūros sistema. Paramos grupės dažnai teikia giminaičiams globėjams priėjimą prie svarbios emocinės ir bendruomeninės paramos, informacijos ir tarpininkavimo, pramogų ir poilsio.

Schinke et al. (2004) pristato studiją, kurioje patikrina vaidmenį, kurį tėvų įtraukimas į CD-ROM intervenciją atlieka, tam, kad sumažintų alkoholio vartojimo riziką tarp ankstyvų miesto paauglių. Gropper et al. (1995) parodo, kaip narkotikų prevencijos švietimas suteikia svarbią pirmąją gynybos liniją prieš narkotikų vartojimą ateityje. Programa, pasiremddama socialinio mokymo teorija, panaudoja patrauklią kompiuterio programą, kuri yra iliustruota animaciniu filmuku, sujungta su žaidimais, vaidmenų atlikimu ir grupės darbo technikomis, tam, kad apsaugotų ankstyvuosius paauglius nuo narkotikų vartojimo ateityje.

LITERATŪRA

- BURNETTE, D. (1998), "Grandparents rearing grandchildren: A school-based small group intervention", *Research on Social Work Practice*, 8 (1): 10-27.
- BURNETTE, D. (1999), "Custodial grandparents in Latino families: Patterns of service use and predictors of unmet needs", *Social Work*, 44 (1): 22-34.
- CASTRO, F.G., GARFINKLE, J., NARANJO, D. et al. (2007), "Cultural traditions as "protective factors" among Latino children of illicit drug users", *Substance Use & Misuse*, 42 (4): 621-642.
- COLE, S.A. (2006), "Building secure relationships: Attachment in kin and unrelated foster caregiver-infant relationships", *Families in Society-The Journal of Contemporary Social Services*, 87 (4): 497-508.
- COHON, J.D. and COOPER, B.A. (1999), "Kinship support network: Edgewood's program model and client characteristics", *Children and Youth Services Review*, 21 (4): 311-338.
- DAVIDSON, B. (1997), "Service needs of relative caregivers: A qualitative analysis", *Families in Society- The Journal of Contemporary Human Services*, 78 (5): 502-510.
- DORE, M., NELSON-ZLUPKO, L. and KAUFMANN, E. (1999), "'Friends in need". Designing and implementing a psychoeducational group for school children from drug-involved families", *Social Work*, 44 (2): 179.
- EDWARDS, O. and RAY, O. (2008), "An attachment and school satisfaction framework for helping children raised by grandparents", *School Psychology Quarterly*, 23 (1): 125-138.
- EHRLE, J. and GEEN, R. (2002), "Kin and non-kin foster care: finding from a national study", *Child and Youth Services Review*, 24 (1-2): 15-35.
- ENGSTROM, M. (2008), "Involving care giving grandmothers in family interventions when mothers with substance use problems are incarcerated", *Family Process*, 47 (3): 357-371.
- FLINT, M.M. and PÉREZ-PORTER, M. (1997), "Grandparent caregivers: legal and economic issues", *Journal of Gerontological Social Work*, 28: 63-76.
- FORRESTER, D. and HARWIN, J. (2008), "Parental substance misuse and child welfare: outcomes for children two years after referral", *British Journal of Social Work*, 38: 1518-1535.
- GEEN, R. (2004), "The evolution of kinship care policy and practice", *Future Child*, Winter, 14 (1): 130-149.
- GEBEL, T. J. (1996), "Kinship care and nonrelative family foster care: A comparison of caregiver attributes and attitudes", *Child Welfare*, 75 (1): 5-18.
- GERARD, J.M.; LANDRY-MEYER, L.; ROE, J.G. (2006), "Grandparents raising grandchildren: The role of social support in coping with care giving challenges", *International Journal of Aging & Human Development*, 62, 4, 359-383.
- GLADSTONE, J.W., BROWN, R. A. (2007), "Grandparents' and social workers' experiences with the child welfare system: A case for mutual resources", *Children and Youth Services Review*, 29 (11):1439-1453.
- GOODMAN, C. Ch., POTTS, M., PASZTOR, E. M., SCORZO, D. (2004), "Grandmothers as kinship caregivers: Private arrangements compared to public child welfare oversight", *Children and Youth Services Review*, 26 (3): 287-305.
- GROPPER, M., LIRAZ, Z., PORTOWICZ, D. et al. (1995), "Computer integrated drug prevention: A new approach to teach lower socioeconomic 5th and 6th grade Israeli children to say no to drugs", *Social Work in Health Care*, 22 (2): 87-103.
- HAYSLIP, B. and KAMINSKY, P. L. (2005), "Grandparents raising their grandchildren: a review of the literature and suggestions for practice", *The Gerontologist*, 45: 262-269.
- HORNBY, H., ZELLER, D., KARRAKER, D. (1996), "Kinship care in America: What outcomes should policy seek?", *Child Welfare*, 75 (5): 397-418.
- IGLEHART, A. P. (1994), "Kinship foster-care-placement, service, and outcome issues", *Children and Youth Services Review*, 16 (1-2): 107-122.
- KANG, H. (2007), "Theoretical perspectives for child welfare practice on kinship foster care families", *Families in Society-The Journal of Contemporary Human Services*, 88 (4): 575-582.

- KELLEY, S.J., WHITLEY, D., SIPE, T. and CROFTS YORKER, B. (2000): "Psychological distress in grandmother kinship care providers: The role of resources, social support, and physical health", *Child Abuse and Neglect*, 24 (3): 311-321.
- LANDRY-MEYER, L. (1999), "Research into action: Recommended intervention strategies for grandparent caregivers", *Family Relations*, 48 (4): 381-389.
- LANDRY-MEYER, L. and NEWMAN, L. (2004), "An exploration of the grandparent caregiver role", *Journal of Family Issues*, 25 (8): 1005-1025.
- LETIECQ, B. L., BAILEY, S. J. and PORTERFIELD, F. (2008), "'We have no rights, we get no help': The legal and policy dilemmas facing grandparent caregivers", *Journal of Family Issues*, 29 (8): 995-1012.
- LORKOVICH, T. W., PICCOLA, T., GROZA, V. (APR-JUN 2004), "Kinship care and permanence: Guiding principles for policy and practice", *Families in Society-The Journal of Contemporary Human Services*, 85 (2): 159-164.
- MAYER, M. (2002), "Grandparents rearing grandchildren – Circumstances and interventions", *School Psychology International*, 23 (4): 371-385.
- MINKLER, M. DRIVE, D. ROE, K. and BEDEIAN, K. (1993), Community interventions to support grandparent caregivers, *The Gerontologist*, 33: 807-11.
- MINKLER M , FULLER-THOMSON E. (1999) The Health of Grandparents Raising Grandchildren: Results of a National Study. *American Journal of Public Health* , 89, 1384-1389.
- MINKLER M , FULLER-THOMSON E. (2005) African American Grandparents Raising Grandchildren: A National Study Using the Census 2000 American Community Survey. *Journal of Gerontology: SOCIAL SCIENCES* ,60B, 2, S82–S92.
- Census 2000 American Community Survey ORME, J.G., CHERRY, D.J. and RHODES, K.W. (2006), "The help with fostering inventory", *Children and Youth Services Review*, 28 (11): 1293-1311.
- SAWYER, R. and DUBOWITZ, H. (1994), "School performance of children in kinship care", *Child Abuse and Neglect*, 18: 587-597.
- SCHWARTZ, A. E. (2002), "Societal value and the funding of kinship care", *Social Service Review*, 76, 3: 430-459.
- SCHINKE, S.P., SCHWINN, T.M., DI NOLA, J. and COLE, K.C. (2004), "Reducing the risk of alcohol use among urban youth: Three-year effects of a computer-based intervention with and without parent involvement" *Journal of Studies on Alcohol*, 65 (4): 443-449.
- SHERAN, M. and SWANN, C.A. (2007), "The take-up of cash assistance among private kinship care families", *Children and Youth Services Review*, 29, 8, 973-987.
- SHORE, N., SIM, K.E., LE PROHN, N.S. and KELLER, T.E. (2002), "Foster parent and teacher assessments of youth in kinship and non-kinship foster care placements: Are behaviour perceived differently across settings?", *Children and Youth Services Review*, 24 (1-2): 109-134.
- SMITH, C.J. and MONAHAN, D.J. (2006), "KinNet: A demonstration project for a national support network for kinship care providers", *Journal of Health and Social Policy*, 22 (3-4): 215-231.
- STEVENSON, M. L., HENDERSON, T.L. and BAUGH, E. (2007), "Vital defence: Social support appraisals of black grandmothers parenting grandchildren", *Journal of Family Issues* 28: 182-211.
- STROM, R. and STROM, S. (1993), "Grandparents raising grandchildren: goals and support groups", *Educational Gerontology*, 19: 705-15.
- STROZIER, A., MCGREW, L., KRISMAN, K., et al. (2005), "Kinship care connection: A school-based intervention for kinship carers and the children in their care", *Children and Youth Services Review*, 27 (9): 1011-1029.

V. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

SVARBIAUSIOS IŠVADOS:

1. Vaiko socialinio aprūpinimo institucijos išsivysčiusiame pasaulyje vis daugiau kreipia dėmesį į apgyvendinimą pas gimines.
2. Paskutiniai faktai patvirtina, kad vaikai giminaičių globoje turi pranašumą prieš vaikus kitose globos formose pasiekiant pastovumą ir geresnę savijautą. Ši išvada remia pastangomis maksimizuoti vaikų apgyvendinimą giminingose šeimose, kurios nori ir gali priimti vaikus. Tačiau kiti tyrimai nesugebėjo pateikti reikšmingo skirtumo tarp vaikų užaugintų pas gimines ir vaikų užaugintų pas įtėvius.
3. Giminaičiai globėjai paprastai būna vyresnio amžiaus ir turi mažesnes pajamas, prastesnę sveikatą ir išsilavinimą negu ne giminingi įtėviai. Taip pat jie gauna mažiau priežiūros ir paslaugų negu negiminingi globėjai.
4. Vaikų auklėjimo pilnos atsakomybės prisiėmimas paprastai yra siejamas su išaugusiu globėju psichologiniu nuovargiu.
5. Vyresni suaugusieji gali pasitarnauti kaip efektyvūs įtėviai, bet turėtų pasinaudoti iki įvaikinimo ir po įvaikinimo paslaugomis, kurios padėtų jiems pasiruošti bei konstruktyviai priimti sunkų įvaikių elgesį.
6. Kai globėjai giminaičiai prisiima vaikų globą neformaliai, tai jų teisinių teisių trūkumas gali sukelti praktinių sunkumų. Pavyzdžiui, įregistruojant vaiką mokykloje ar gaunant medicininį aptarnavimą.
7. Vaikai globos namuose turi daugiau psichinės sveikatos problemų, nei įvaikinti šeimose, o giminaičių šeimose dar mažiau.
8. Smurto prieš vaikus atveju, jų apgyvendinimas pas giminaičius globėjus yra ypatingai patartinas.
9. Giminių globa turi apsauginį efektą ankstyviesiems elgesio rezultatams tų vaikų, kurie pereina iš savo namų pas globėjus.
10. Faktai patvirtina, kad vaikų gyvenimas su artimais giminaičiais sumažina atsiskyrimo nuo tėvų randus ir traumą.
11. Tyrimai parodo, kad apgyvendinimas pas gimines yra pastovesnis nei apgyvendinimas kitur, ir yra mažiau tikėtina, kad paaugliai giminių globoje susidurs su rimtomis psichinės sveikatos problemomis.
12. Vaikų tarnybos turėtų atskirti globėjo paramos poreikį (pinigai ir paslaugos) nuo vaiko priežiūros poreikio (socialinės rūpybos priežiūra).
13. Seneliai teigia, kad surasti informaciją apie egzistuojančias programas gali būti sunku, ypatingai išgyvenant šeimos krizę.

REKOMENDACIJOS:

1. Mokslininkai turėtų atkreipti didesnę dėmesį į senelių sveikatą ir gerovę auginant vaikaičius ir potencialias tokios globos teikimo sveikatos pasekmes.
2. Paramos grupės turėtų nusiųsti į intervencijų grupes, kurios padėtų skatinti sveiką elgesį tarp naujų senelių globėjų.
3. Paslaugų teikėjai turėtų tirti, kaip būtų galima švelniai sustiprinti giminaičių globėjų psichinę sveikatą ir identifikuoti vietines paramos grupes, bei pripažinti, kad patys globėjai gali neieškoti šitos pagalbos.
4. Didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas intervencijoms nukreiptoms į psichologinio nuovargio sumažinimą ir finansinių resursų bei psichinės globėjų sveikatos pagerinimą.
5. Paslaugos vaikams giminaičių globoje turėtų būti palyginamos su paslaugomis kitose viešos globos formose.
6. Vaiko socialinio aprūpinimo tarnybos turėtų daugiau išskirti kalbėjimąsi su vaikais ir jų išklaušymą. Kaip vaikai jaučiasi yra fundamentalu įvertinant globos priežiūrą. Taip pat turėtų būti teikiama specifinė parama ir kontrolė globėjams giminaičiams auginantiems vaikus, kurių tėvai netinkamai naudojo savo pareigas bei teises ar buvo agresyvūs.
7. Yra verta vystyti specifines prevencines programas, nukreiptas į paauglius ir jų globėjus, kad būtų galima padėti tiems vaikams susitvarkyti su savo emocijomis ir išoriniu elgesiu.
8. Intervencijų programos turėtų susitelkti ne tik ties giminaičių globojamų vaikų elgesio, psichinės sveikatos ir šeimos funkcionavimu, bet taip pat ir ties akademinė veikla tam, kad būtų pagerinti akademiniai įgūdžiai bei, kaip to padariniai, trumpalaikiai ir ilgalaikiai rezultatai, kurie susiję su sėkme mokykloje.
9. Rizikos, susijusios su paauglių gyvenimu pas giminaičius, rodo poreikį suteikti papildomą paramą šiems globėjams ir vystyti prevencines programas nukreiptas į šiuos paauglius bei šeimas.
10. Vaiko socialinio aprūpinimo tarnybos turėtų daugiau akcentuoti „kelio išgrindimą“ tarp tėvų ir įtėvių, kad būtų sukurtas bendrumas, pagrįstas bendra atsakomybe už vaiką.
11. Globėjų giminaičių poreikiai turėtų būti įvertinti tokiems apčiuopiamiems dalykams kaip lovos, maistas ir apranga pradinėse apgyvendinimo stadijose. Vaiko socialinio aprūpinimo sistemos turėtų taip pat susipažinti su nuolatiniiais poreikiais, tarp kurių gali būti informacija susijusi su bylos eiga ir sistemos procedūromis, poilsiu, dienos globa ir vaiko konsultavimu.
12. Vaiko socialinio aprūpinimo agentūros turėtų suprasti mokyklos sistemos įtraukimo svarbą, kaip vieną iš būdų pagerinti paramą šeimoms, kurios teikia globą giminaičiams.

- Association Mentor Lietuva
- De Sleutel
- Holt Romania
- La Regione Abruzzo
- Mentor Sverige
- Mentor UK
- University of Navarra

Narkotikų vartojimo prevencijos labdaros organizacija

Association Mentor Lietuva
Gedimino pr.12
LT-01103 Vilnius
Lithuania

T: +370 5 268 2505

E: jurgita@mentorlietuva.org